

Sygn. akt IV CSK 384/11

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 kwietnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z powództwa J. B.

przeciwko S. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 19 kwietnia 2012 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 23 lutego 2011 r.,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i odrzuca apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 17 sierpnia 2010 r.**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 8580 (osiem tysięcy pięćset osiemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 17 sierpnia 2010 r. zasądził od S. G. na rzecz J. B. kwotę 80 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie oraz kwotę 7617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy ustalił, że powód od roku 2005 pozostawał w związku partnerskim z siostrą pozwanego. Na podstawie zawartej w formie aktu notarialnego umowy, pozwany kupił od B. i R. R. udział w użytkowaniu wieczystym dwóch działek gruntu wraz z prawem własności budynku. Cena nabycia, 80.000 zł, została uiszczona przez powoda, co nastąpiło w formie rozliczenia wpłat jakich powód dokonał spłacając długi sprzedawców w spółce A. i w banku spółdzielczym. Powód ustalił z pozwanym, że nieruchomości będzie wykorzystywał pozwany na potrzeby prowadzonego gospodarstwa, a na żądanie powoda przeniesie na niego nabyte prawa. Po rozpadzie związku powoda z siostrą pozwanego, powód zażądał rozliczenia, przez przeniesienie na niego nabytych praw, jednakże pozwany uchylił się od tego obowiązku. W ocenie Sądu Okręgowego twierdzenie pozwanego, że powód uczynił na jego rzecz darowiznę było niewiarygodne, świadczenie powoda na rzecz pozwanego nie miało podstawy prawnej. Oceniając, że po stronie pozwanego nastąpiło bezpodstawne wzbogacenie, Sąd, uwzględniając powództwo, jako podstawę prawną rozstrzygnięcia powołał przepisy art. 405-407 k.c.

Na skutek apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 23 lutego 2011 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił powództwo, orzekając o kosztach należnych pozwanemu za obie instancje. Sąd drugiej instancji w zasadzie zaaprobował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego za wyjątkiem ustalenia, że strony zawarły porozumienie co do wykorzystywania nieruchomości przez pozwanego i przeniesienia, na żądanie, nabytych praw na powoda lub obowiązku pozwanego zapłaty. W ocenie tego Sądu powód dokonał na rzecz pozwanego przysporzenia pod tytułem darmym, bez podstawy prawnej, gdyż nie łączył go z pozwanym żaden stosunek umowny. To świadczenie, jako nienależne (art. 410 k.c.), nie podlegało jednak zwrotowi, ponieważ powód świadcząc wiedział, że nie był do tego zobowiązany, a świadczenie nie nastąpiło z zastrzeżeniem zwrotu, albo w celu uniknięcia przymusu lub w wykonaniu nieważnej czynności prawnej (art. 411 pkt 1 k.c.).

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powód – powołując się na obydwie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c. - wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania lub uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji powoda. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej powód wskazał na naruszenie art. 6, art. 405, art. 410, art. 411 pkt 1 i art. 890 § 1 k.c. W ramach drugiej podstawy podniósł natomiast zarzut obrazy art. 328 § 1, art. 331, art. 369 § 1 i 2, art. 373 k.p.c. przez przyjęcie, że pozwany zażądał sporządzenia uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego, a w konsekwencji przyjęcie, że apelacja pozwanego została wniesiona w terminie i istniały podstawy do jej merytorycznego rozpoznania, a brak było podstaw do jej odrzucenia. W ramach drugiej podstawy kasacyjnej powód podniósł również zarzut naruszenia art. 233, art. 328 § 2 i art. 382 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności rozważenia wymaga zarzut naruszenia art. 373 k.p.c., polegający, jak dowodzi skarżący, na bezpodstawnym rozpoznaniu prawomocnie zakończonej sprawy na skutek apelacji, która, jako spóźniona, podlegała odrzuceniu. Zarzut ten skarżący wiąże z treścią wniosku złożonego przez adwokata, reprezentującego pozwanego w procesie. Wniosek ten, nadany w dniu 18 sierpnia 2010 r. w placówce pocztowej operatora publicznego brzmiał: „Pismo pełnomocnika pozwanego. Działając jako pełnomocnik pozwanego, którego pełnomocnictwo znajduje się w aktach postępowania, wnoszę o doręczenie na adres Kancelarii odpisu wyroku wydanego w niniejszej sprawie wraz z jego pisemnym uzasadnieniem”. Wobec braku w tym piśmie żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, zdaniem skarżącego termin do wniesienia apelacji należało liczyć zgodnie z art. 369 § 2 k.p.c., co z kolei powinno było skutkować stwierdzeniem, że apelacja wniesiona została po upływie przepisanej terminu, i w konsekwencji - apelację tę sąd miał obowiązek odrzucić na podstawie art. 373 k.p.c.

Treść art. 328 § 1 zdanie pierwsze in principio oraz art. 331 k.p.c. jest jasna i nie budzi wątpliwości – uzasadnienie wyroku sporządza się na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia sentencji wyroku; wyrok z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia

uzasadnienia. Bieg terminu do wniesienia apelacji jest uzależniony od tego, czy strona złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku; strona, która zażądała uzasadnienia wyroku wnosi apelację do sądu, który wydał zaskarżony wyrok w terminie dwutygodniowym od doręczenia jej wyroku z uzasadnieniem (art. 369 § 1 k.p.c.). Dla strony, która nie zażądała uzasadnienia wyroku w terminie tygodniowym od ogłoszenia sentencji, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin do żądania uzasadnienia (art. 369 § 2 k.p.c.).

Wyraźne rozróżnienie wniosku „o sporządzenie uzasadnienia wyroku” i wniosku „o doręczenie odpisu wyroku z uzasadnieniem” wynika nie tylko z treści art. 328 § 1 i art. 331 k.p.c.. Zostało także dokonane w art. 394 §1 pkt 7 k.p.c., w myśl którego zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie sądu pierwszej instancji, którego przedmiotem jest odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia. Wniosek przeto o sporządzenie uzasadnienia wyroku i wniosek o doręczenie odpisu wyroku z uzasadnieniem, są odrębnymi czynnościami procesowymi.

Istotę problemu, którego rozwiązanie jest potrzebne dla oceny zasadności zarzutu naruszenia art. 373 k.p.c., można zatem ująć następująco: czy żądanie doręczenia wyroku sądu pierwszej instancji z uzasadnieniem, zgłoszone przez profesjonalnego pełnomocnika w terminie ustawowo określonym dla żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku (art. 328 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.) można traktować jako wniosek o sporządzenie tego uzasadnienia, czy też jedynie jako wniosek o doręczenie odpisu sentencji wyroku wraz z uzasadnieniem złożony na podstawie art. 9 k.p.c. Przepis ten uprawiana każdą ze stron procesu do otrzymania – na wniosek – w dowolnym czasie, odpisu wydanego przez sąd orzeczenia i jego pisemnego uzasadnienia, jeżeli zostało sporządzone. Uprawnienie to jest niezależne od prawa otrzymania wyroku z uzasadnieniem, które sporządził sąd na wniosek strony zgłoszony w terminie o którym mowa w art. 328 § 1 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PZ 104/02, OSNP 2004, nr 13, poz. 231).

Należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy dostrzegał czasem istotne powody, dla których można dopuścić bardziej liberalną wykładnię czynności procesowych dokonywanych w formie pisemnej, a to w sytuacji, gdy z treści pisma wynikał cel

tej czynności (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2004 r., I CK 231/04 niepubl.) i zwłaszcza wówczas, gdy pismo pochodziło od strony działającej w procesie osobiście (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., II CZ 19/06; z dnia 7 lutego 2006 r., IV CZ 7/06; dnia 23 września 2009 r. I CZ 51/09; z dnia 23 lutego 2012 r., V CZ 142/11 niepubl.). Sąd Najwyższy wskazywał jednak wielokrotnie, że pismom procesowym o jednoznacznej treści, składanym przez profesjonalnych pełnomocników, których celem jest dokonanie oznaczonej czynności procesowej, nie można przypisywać innej treści aniżeli ta, która została w nich wyrażona. I tak, złożony przez pełnomocnika strony będącego adwokatem lub radcą prawnym wniosek, którego treścią jest żądanie uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji, nie może być utożsamiany z żądaniem doręczenia wyroku wraz z uzasadnieniem na podstawie art. 387 § 3 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2000 r. I PKN 583/99, OSNP 2001, nr 18, poz. 555, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PZ 104/02, OSNP 2004, nr 13, poz. 231 oraz z dnia 29 listopada 2006 r., II PZ 53/06, OSNP 2008, nr 7-8, poz. 107). Podobnie, wniesienie przez fachowego pełnomocnika zażalenia zamiast kasacji wyłącza zastosowanie art. 130 § 1 zd. 2 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2000 r., V CZ 110/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 105).

Ugruntowane jest również orzecznictwo dotyczące wymagań odnośnie do zamieszczanego w środku odwoławczym wniosku o kontrolę, na podstawie art. 380 k.p.c., niezaskrzanego postanowienia, które miało wpływ na wynik sprawy – gdy bowiem w sprawie występuje profesjonalny pełnomocnik, wniosek powinien być jednoznacznie sformułowany, gdyż nie ma podstaw do przypisywania pismom przez niego wnoszonym treści wprost w nich nie wyrażonych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2005 r. II CZ 197/04, z dnia 23 września 2004 r. III CZ 71/04, z dnia 17 lipca 2008 r. II CZ 54/08 – niepubl. oraz z dnia 4 października 2006 r. I CZ 81/06, OSNC 2007 nr 2, poz. 36).

Podobnie, wniosek adwokata o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, nie zawierający wyraźnego oświadczenia o ich nieuiszczeniu w całości lub w części, podlega oddaleniu (por. m.in. postanowienia

Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2011 r., III SPP 27/11 oraz z dnia 23 lutego 2012 r., V CZ 133/11- niepubl.).

Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym sprawę niniejszą przychylił się do poglądu o braku dostatecznych podstaw do przypisywania czynnościom procesowym podejmowanym przez profesjonalnych pełnomocników innego znaczenia niż wynikająca z ich jednoznacznej treści. Formalizm procesowy stanowi realizację zasady równej broni, gwarantuje podmiotom postępowania pewność, że czynności innych podmiotów zostaną poczytane przez sąd za skuteczne o tyle, o ile zostaną podjęte w odpowiedniej formie procesowej. Formalizm chroni stronę przed dokonywaną przez sąd interpretacją czynności przy pomocy kryteriów, które zwykle są uznaniowe, co wyniki postępowania może uczynić nieprzewidywalnymi. Oczywiście, nie ma potrzeby opowiadania się za tak rozumianym formalizmem, który w ogóle wyłączyłoby możliwość dokonywania wykładni oświadczeń strony. Jednakże interpretacji czynności dokonywanych przez stronę określić należy granice uzależniając rozmiar swobody tej interpretacji w szczególności od stopnia sformalizowania konkretnej czynności, a także kwalifikacji podmiotu dokonującego czynności. Z przytoczonych powyżej judykatów wynika, że Sąd Najwyższy akcentuje potrzebę stawiania wysokich wymagań czynnościom procesowym dokonywanym przez profesjonalnych pełnomocników. Od takich pełnomocników należy wymagać należytego wykonywania elementarnych zadań warsztatowych, w tym prawidłowego, od strony formalnej, sporządzania pism procesowych obejmujących przewidziane przepisami k.p.c. czynności procesowe. Rzeczą profesjonalnego pełnomocnika jest dochowanie szczególnej staranności przy sporządzaniu każdego pisma procesowego i zamieszczanie w nim w prawidłowy sposób wszystkich niezbędnych elementów składających się na daną, skuteczną, czynność procesową.

Jednocześnie podkreślić należy, że sąd nie ma obowiązku wezwania do wyjaśnienia treści wniosku procesowego sporządzonego przez profesjonalnego pełnomocnika, jeżeli treść ta jest jednoznaczna (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1998 r., II UKN 519/98, OSNP 2000, nr 4 poz. 165). Sporządzenie zatem pisma procesowego przez fachowego pełnomocnika nie pozwala na przypisanie mu takiej treści, która nie została w nim wyrażona.

Dotyczy to w szczególności „wniosku o sporządzenie uzasadnienia” i „wniosku o doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem”.

Powyższe nie pozostaje w sprzeczności z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 2010 r. (II PZP 7/10, OSNP 2011, nr 7-8, poz. 98), w której wyrażono pogląd, że wniosek o doręczenie wyroku sądu pierwszej instancji z uzasadnieniem, wniesiony w terminie określonym w art. 328 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., z reguły stanowi równocześnie żądanie sporządzenia uzasadnienia. W uzasadnieniu tej uchwały Sąd Najwyższy podkreślił bowiem, że wykładnia oświadczeń składanych przez fachowego pełnomocnika może, a wręcz powinna być dokonywana według surowszych mierników; istnieją powody, aby takie oświadczenia były wykładane przez sąd raczej z uwzględnieniem dyrektyw językowych niż celowościowych. Dodać należy, że w wypadku czynności procesowych dokonywanych w formie pisemnej przez profesjonalnych pełnomocników, wykładnia językowa w zasadzie zawsze przesądzi o treści czynności. Wynika to z założenia znajomości przez te osoby prawa, poszczególnych jego instytucji, znajomości języka prawnego i prawniczego, rozróżniania podstawowych czynności procesowych.

Może wprowadzić rodzić się pytanie, czy potraktowanie pisma pochodzącego od adwokata, w którym zawarty jest jedynie wniosek o „doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem” literalnie, tj. jako próbę realizacji uprawnienia wynikającego z art. 9 k.p.c., nie będzie stanowiło pośredniego naruszenia prawa strony do rozpatrzenia sprawy przez sąd drugiej instancji. Jednakże w sytuacji, gdy treść przepisów procesowych (tj. art. 328 § 1, art. 331 oraz art. 369 § 1 i 2 k.p.c.) jest prosta, jasna i jednoznaczna, nałożenie na profesjonalnego pełnomocnika wymogu precyzyjnego sformułowania żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku nie może być utożsamiane z ustanowieniem takich formalnych warunków wniosku, które czynność tę czyniłyby nadmiernie utrudnioną.

Trybunał Konstytucyjny w swoim dotychczasowym orzecznictwie uznał już, że nakładanie rozsądnych rygorów formalnych (poprawnego opłacenia składanego środka zaskarżenia), których niedochowanie skutkuje odrzuceniem niepłaconej apelacji, zażalenia, czy nakazów zapłaty wniesionych przez stronę reprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika bez uprzedniego wezwania do uiszczenia

należnej opłaty nie narusza prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego przez sąd pierwszej instancji, a tym samym prawa do sądu (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 listopada 2008 r., SK 33/07, OTK-A 2008, nr 9, poz. 154; z dnia 28 maja 2009 r., P 87/08, OTK-A 2009, nr 5, poz. 72; z dnia 14 września 2009 r., SK 47/07, OTK-A 2009, nr 8, poz. 122).

Podsumowując, nie było podstaw, aby wniosek o doręczenie odpisu wyroku Sądu Okręgowego z uzasadnieniem złożony przez pełnomocnika pozwanego traktować jako wniosek o sporządzenie uzasadnienia tylko dlatego, że został złożony w terminie tygodniowym od dnia ogłoszenia wyroku. We wskazanej sytuacji termin do wniesienia przez pozwanego apelacji od wyroku ogłoszonego w dniu 17 sierpnia 2010 r. upłynął z dniem 7 września 2010 r. (art. 369 § 2 k.p.c.). Apelacja została wniesiona w dniu 27 września 2010 r., a zatem z uchybieniem terminu. Trafnie przeto skarżący dowodzi, że Sąd Apelacyjny nie mógł, na skutek apelacji pozwanego, rozpoznać sprawy, lecz apelację tę, jako spóźnioną, powinien był, zgodnie z treścią art. 373 k.p.c., odrzucić.

Z przedstawionych przyczyn pozostałe zarzuty kasacyjne utraciły znaczenie i rozważania o ich zasadności są zbędne.

Mając zatem powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 398²¹ w związku z art. 373 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i odrzucił apelację pozwanego.

O kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 w związku z art. 108 § 1 k.p.c. w związku z § 6 ust. 6 w związku z § 2 ust. 1 pkt 2 i ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1349 ze zm.).